

УДК 82-1:159.942.5

SHKYRA O. I.

Університет Григорія Сковороди в Переяславі (Переяслав, Україна)

e-mail: olga.shkyra@gmail.com

Віршування як ресурс відновлення емоційної рівноваги

Мета. Стаття спрямована на аналіз поетичного досвіду аматорів, членів спільноти Університету Григорія Сковороди в Переяславі (УГСП), як ефективного психотерапевтичного методу відновлення емоційної рівноваги в період повномасштабної війни росії з Україною. Розглянути долучення до віршування у воєнний час бібліотекарів інших ЗВО України. **Методика.** Досвід поетів-аматорів, народжений через біль, кохання, страждання, турботу протягом березня-жовтня 2022 р., в період російсько-української війни, проаналізовано в контексті віршотерапії як ресурсу відновлення емоційної рівноваги і життєвої енергії. **Результати.** Створення авторських поезій, в т.ч. аматорських текстів, дає можливість фантазувати, розвивати свої приховані здібності та долучатись до читання й спілкування з іншими однодумцями. Це яскраво продемонстровано в творчості воєнного часу студентами, викладачами, бібліотекарями. **Висновки.** Кожна творча людина показує біль у своєму, доступному саме їй форматі. У такий спосіб самоцілення людина стає спокійнішою, відновлює душевну атмосферу, зустрічається зі своїм внутрішнім «Я».

Ключові слова: поезія воєнного часу; аматорська поезія; творчість університетських спільнот; українські бібліотекарі; емоційна рівновага; віршотерапія; війна в Україні

SHKYRA O. I.

Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav (Pereiaslav, Ukraine),

e-mail: olga.shkyra@gmail.com

Poetry as a Resource for Restoring Emotional Balance

Objective. The article is aimed at analyzing the poetic experience of amateurs, members of the community of Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav (HSUP), as an effective psychotherapeutic method of restoring emotional balance during the full-scale war of Russia against Ukraine; considering the participation of librarians of other higher education institutions of Ukraine in poetry during wartime. **Methods.** The experience of amateur poets birthed through pain, love, suffering, care during March-October 2022, in the period of Russian-Ukrainian war, is analyzed in the context of poetry therapy as a resource for restoring emotional balance and vital energy. **Results.** Creation of author's poems, including amateur texts, gives us the opportunity to fantasize, develop our hidden abilities, as well as to read and communicate with other like-minded people. This is clearly demonstrated in the work of wartime by students, teachers, and librarians. **Conclusions.** Every creative person shows pain in their own format available to them. In this way of self-healing, a person becomes calmer, restores the mental atmosphere, meets their inner "I."

Keywords: wartime poetry; amateur poetry; creativity of university communities; Ukrainian librarians; emotional balance; poetry therapy; war in Ukraine

Літературне життя суспільства нерозривно пов'язане із епохою, в якій воно живе. Сьогоднішня війна, розв'язана росією проти України, як і будь-яка інша трагедія, увиразнює відчуття та усвідомлення. Багатовіковий досвід українців у відстоюванні свободи особистості, свободи її волі, вибору і засобів їхньої реалізації дає іншу візію життя і культури. Цей досвід прагне нового слова.

В. Малімон впевнений, що «...екзистенційна самотність і креативне мислення стають своєрідними точками опори, які дозволяють підтримувати певний рівень особистісної безпеки в умовах сьогодення та формувати стратегії життя на майбутнє, накопичувати емоційний та екзистенційний капітал» (Malimon, 2022). Для кожної людини, особливо під час кризових ситуацій в житті, наймовірно важливо знайти свій вид самовираження для самозбереження, відновлення емоційної рівноваги. Весь досвід

існування людства доводить, що саме під час криз та незгод творча думка сягає неймовірних висот, народжуючи нові ідеї, рішення, моделі, твори! (Kolesnykova, 2016, p. 128).

Таким ресурсом є віршування, яке має велику цінність – розвивати в людині інтелектуально-атмосферне мислення. Віршування – це не лише мистецтво висловлювати свої думки у віршованій формі, але й духовна праця, спосіб спілкування через монолог до самого себе, творення чогось нового, раніше ніким не баченого. Поети не випадково виражають на папері свої емоції, радість, біль, яскраву експресію...

Для бібліотекарів самовираження та стан творчого розкриття, в т. ч. віршуванням – це своєрідний гуманітарний фронт, який має два аспекти. По-перше, це особисте створення креативного поетичного заходу, до якого можна долучати не одне коло людей з творчою іскрою – поетів, письменників, художників. По-друге – це також здатність дослухатись до свого внутрішнього Я, домовлятися з собою, рефлексувати біль кризь змістовні рядки своїх творів.

Війна в Україні сколихнула всіх і кожного. Вона залишає свій слід у творчому житті країни. Це творчість особлива, яка народжується через біль і кохання, страждання й турботу, сльози і радість... Колись війна закінчиться, але ми пам'ятатимемо, бо вона залишиться у розповідях очевидців, у спогадах військових, у віршах поетів, картинах художників, фільмах режисерів і піснях музикантів. І саме бібліотекарі будуть не тільки хранителями цих спогадів, але й очолюватимуть популяризацію поетичної творчості воєнного часу.

Огляд

Знаний на весь світ іспанський філософ Х. Ортега-і-Гассет підкреслював здатність людини час від часу зупиняти свою звичну життєдіяльність і занурюватися вглиб себе, щоб дослухатися до свого внутрішнього світу, зайнятися собою (Ortega y Gasset, 2014). Філософ вважав, що під час такого занурення людина самовдосконалюється, набуває нові компетентності, що дозволяє їй віднаходити нові ресурси та успішно вирішувати існуючі проблеми.

В умовах війни це може означати, зокрема, здатність абстрагуватися від суспільної нестабільності та домінування насильства і мови ворожнечі, спроможність, створити свій острівець свободи, любові й творчості.

Наприклад, якщо говорити про теоретичне самовираження українських бібліотекарів у воєнний час, то воно відбувається в різних формах і в різних контекстах.

Так, рядки поезії Тетяни Добко (Tetiana Dobko, Національна бібліотека України імені В. Вернадського) влучно, талановито, чуттєво відтворюють стан душі кожного українця після 6 місяців війни.

Весна пройшла без відчуття весни,

І осінь йде так само, наче повз.

Сум'яття і тривога на душі.

Ми всі, де б не були, на цій війні

(Tetiana Dobko, 2022, November 2)

Наталія Хілобоченко (Khilobochenko Nataliia, Бібліотека Київського національного університету будівництва і архітектури) відгукується на жакіття війни віршами-сльозами, «бо вірші – це сконцентроване відлуння наполоханого серця. Сум, жах, скорбота... лютя».

МИ Б ЗАГИНУЛИ, КОЛИ Б НЕ ГИНУЛИ...

Як в цій вогнЕнній, сивій днині
Розгледіти куточок тиші,
Коли ті крила журавлині
Відносять в вирій хлопців душі.

(Khilobochenko, 2022, September 25)

Ніна Долматова (Dolmatova Nina, Наукова бібліотека Українського державного університету науки і технологій), відчуваючи, що поезія є прекрасним інструментом пізнання Бога і можливістю ще раз до нього звернутись, пише:

Я вірю в Бога.
І Йому приношу я палкі молитви.
Хай буде щастя на Землі!
Дай, Боже, Україні жити!!!

(Dolmatova, 2022)

Мета роботи – аналіз поетичного досвіду аматорів, членів спільноти Університету Григорія Сковороди в Переяславі (УГСП), як ефективного психотерапевтичного методу відновлення емоційної рівноваги в період повномасштабної війни росії з Україною. Авторка має на меті також розглянути долучення до віршування у воєнний час бібліотекарів інших ЗВО України.

Методика

Досвід поетів-аматорів, народжений через біль, кохання, страждання, турботу в період російсько-української війни, проаналізовано в контексті віршотерапії як ресурсу відновлення емоційної рівноваги і життєвої енергії. Представлено досвід аматорського віршування членів спільноти (викладачів, студентів і особистої творчості директорки бібліотеки – авторки даної статті) Університету Григорія Сковороди в Переяславі (УГСП) протягом березня-жовтня 2022 р. Розглянуто аматорське поетичне самовираження українських бібліотекарів, опубліковане авторами в соціальній мережі Facebook.

Результати та їх обговорення

На основі аналізу віршів поетів-аматорів УГСП та власної рефлексії прийшло надзвичайно важливе усвідомлення, що будь-яка емоція – це нормальне явище. І її непотрібно придушувати в собі й заганяти в середину. Кожну емоцію треба проживати, висловлювати або прописувати, тоді відбувається відновлення життєвої енергії у людини.

У воєнний час ми всі, як звичайне мирне населення, знаходимось у стресовому стані. І саме віршування в нашому контексті націлене на подолання негативних переживань, страхів, і діє як терапевтичний засіб, який формує культуру читання, культуру слухання, культуру творення.

CHANGING ROLES: FROM INFORMATION PROVIDERS TO EDUCATORS

«В моїй душі ще досі лютий»... Саме з такою назвою 06.04.2022 р. на університетському сайті була оприлюднена добірка нових аматорських поезій скovorodinivciv (13 авторів), написаних у воєнний час (Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 2022a). Вона – про передчуття й проживання війни. Здебільшого ці тексти написано упродовж останніх сорока днів; і хоч подекуди в них може «шкутьильгати» рима, вони про головне – біль від втрат, любов до Батьківщини і віру в краще майбутнє.

В моїй душі ще досі лютий
Такий холодний, до кісток.
Хоча виходить часом сонце,
Але в той день вже не зійшло.
А за календарем вже квітень,
Трава зелена, і цвітуть сади.
Та в наших українських душах
Вкарбовані навік чужі сліди.

(Ірина Безпалько, студентка, березень 2022 р.)

Я хочу додому, до рідного краю,
Де вранці на ганку щебечуть птахи.
Де тихо і звуки сирен не лунають,
Вибиті вщент і дотла москалі.
Люблю Україну – квітучу й незламну,
Душею і серцем я неньку люблю.
Тебе не покину – ти встоїш, я знаю,
За тебе, рідненька, я Бога молю.

(Дарина Рябокiнь, студентка, березень 2022 р.)

У час російської збройної агресії проти України інформаційна війна несе в собі загрозові наративи в соціальних мережах, відбувається емоційне вигорання українців. Тому дуже важливим стало онлайн-спілкування в соцмережах із психологами університету під час нічних повітряних тривог. Психолог УГСП Тетяна Кузьменко прописувала на своїй сторінці ФБ початковий рядок майбутнього вірша, і всі бажаючі долучалися до даного завдання. До прикладу:

Є у нас те, що безцінне,
Що плакається з татових рук,
Дух і звитяга, сила, уміння:
Так гартується гідність без мук.
Є у нас те, що безцінне,
Що голубиться в маминім серці завжди –
Це любов і повага до рідного краю,
Де квітують, міцніють родинні зв'язки.

(Ольга Шкира, 07.04.2022 р.)

Немає мас – єдиний є народ
Не панство і холопи – є Людина!

Не сподівайтесь на чужих заброд,
Тоді і вам уклониться Вкраїна!

(Олександр Потапенко, викладач, березень 2022 р.)

Маємо бути готові:

Світанки стрічати святкові,
Долати «смердючу потвору»,
Очистити землю від мору.
Маємо бути готові:
Міцніти у правді, у Волі,
Єднатись серцями у Вірі,
Україну відчути у Силі.

(Ольга Шкира, 09.04.2022 р.)

Усі герої із міфів марніють:

Ахіл, Геракл, Ясон...
Перед людьми із заліза та сталі
Із південного міста Херсон.

(Тарас Сафонюк, студент, квітень 2022 р.)

У серці панує надія –

На спокій, на мир, на життя.
Завойована Воля у вірі –
Це отриманий шанс в майбуття.

(Ольга Шкира, 10.04.2022 р.)

В університетських спільнотах України, які формують і розвивають інтелектуальний потенціал нації, незважаючи на несприятливі умови, обов'язково є колективи науковців і викладачів, активно продукуючих і поширюючих нові знання, нові творчі практики (Kolesnykova, 2016, р. 128). Це, наприклад, альманахи поезій «ДПТівські сонети» (Kolesnykova & Dolmatova, 2010, Kolesnykova & Dolmatova, 2022), видані Науковою бібліотекою Українського державного університету науки і технологій до широкомасштабної російсько-української війни.

Але яскравим прикладом поетичного слова воєнного часу є поезії сквородинців – творчої університетської родини, до якої належить і авторка даної статті. За словами студентів, викладачів, бібліотекарів УГСП, саме творчість допомагає нам часто говорити за допомогою поезії, малюнка, ніби ставлячи правильні питання та отримуючи правильні відповіді. (Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 2022a).

Дійсно, цей спосіб дає можливість фіксувати досвід, психологічний стан, а також документувати події чітко й лаконічно. До того ж, володіючи інформаційними навичками, в т.ч. як користувачі різних мережевих каналів, сквородинці створили віддалене коло друзів, зацікавлених у творчому самовираженні. Наприклад, ми розсилаємо цікаві творчі однакові завдання один одному, які прописуємо, читаємо, обмінюємося думками.

Такими завданнями можуть бути: 1) Написати авторський вірш-лемерик; 2) Написати оповідку про улюблену шкідливу звичку; 3) Написати рекламний текст; 4) Створити розповідь-монолог дерева; 5) Створити опис майбутньої професії; 6) Створити

асоціативний опис своєї душі; 7) Написати вірш про колір; 8) Створити казку про веселку тощо.

Критерії у творчому самовираженні через віршування, малюнок тощо проявляється у високій потребі в нових враженнях, схильності керуватися більше образним мисленням, відчуттям і розумінням, ніж розумом. Тож на початку війни викладачка Університету Григорія Сковороди в Переяславі, художниця Марта Генесеріан, використовувала збірку поезій Doliana/Доляни (Ольги Шкири) «Набутися з тобою» (2019) для відновлення своєї емоційної рівноваги, як інструмент релаксації. Дане поетичне видання (57 віршів) для викладачки М. Генесеріан стало супровідним матеріалом імпровізацій особистих асоціацій у кольористиці.

Така співтворчість ілюструє, як в часи буденності періоду війни, отримуючи натхнення у використанні поетичних творів для активізації мисленевої діяльності, були знайдені словесні й художні дотики до творчості двох особистостей, поетки Ольги Шкири та художниці Марти Генесеріан, які в синергії дали початок творенню нового асоціативного психологічного продукту. До прикладу наводимо два вірші – «Розкіш» та «Образа» із описами асоціацій в малюнках.

РОЗКІШ

Набутися з тобою, потайне бажання –
 Це більше, ніж «провести час»,
 Укутатися хвилиною любові,
 Затриматись подовше нам у нас...
 Смакуючи грайливими словами,
 Подбати в чистоті думок
 Про розкіш бути разом у єднанні,
 Знайти себе в тобі, тебе в мені...

(Ольга Шкира, 2019 р.)

(Супроводжує вірш малюнок-імпровізація у вигляді мазків рожевого кольору, який асоціюється з чарівністю, чуйністю, ніжністю, коханням художниці Марти Генесеріан, березень 2022 р.).

ОБРАЗА

Образа, як мішок, наповнюється смутком
 Дошкулює й гірчить у мареві думок;
 Марудить душу, болем защемляє,
 Огидою смердить, шукає передзвін...
 Мішок тріщить по швам: образа утікає
 На поміч сміх біжить, бо це уже не жарт.
 Фільтруючи слова, чужі думки і настрої,
 Убережим себе у гідності чесно!

(Ольга Шкира, 2019 р.)

(Супроводжує вірш малюнок-асоціація з мазками в холодних гамах зеленого, коричневого, фіолетового кольорів, сприймання яких створює дискомфорт, художниці Марти Генесеріан, березень 2022 р.).

07.06.2022 р. у стінах Переяславської художньої школи відбулася презентація художнього альбому «Заквітчана Україна» (Kuzmytska & Shkyra, 2021). Його авторками є творчий тандем директорки Переяславської художньої школи Ірини Кузьмицької та директорки бібліотеки Університету Григорія Сковороди в Переяславі Ольги Шкири. В альбомі представлено 25 картин, створених І. Кузьмицькою. Переважно вона писала їх на дачі під надихаючу музику. Текстовий супровід до картин створено Ольгою Шкирою, яка надихнулася ними під час демонстрації в університетській бібліотеці (Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 2022b).

У День Конституції України, 28 червня 2022 р., у Просвітницькому центрі Переяслава, іменованому «Народним музеєм», пройшов «День творчої ініціативи: Екочитальня», співорганізаторами якого були бібліотека Університету Григорія Сковороди в Переяславі (директорка Ольга Шкира) та Відділ культури і туризму Переяславської міської ради (керівниця Анна Скляренко). Цей формат вже добре знайомий читачам університетської книгозбірні. З нагоди одного з найголовніших свят української державності на гостину до господаря центру, краєзнавця Миколи Богатиря завітав наш земляк Володимир Шовкошитний – відомий громадський та політичний діяч, письменник і видавець. У ході зустрічі, яку, серед інших, відвідало багато жителів міста та науковців, викладачів та людей мистецтва, Володимир Федорович презентував книги родинного видавництва Шовкошитних «Український пріоритет», зокрема перевидання творів Івана Білика (трилогія «Скіфи», «Меч Арея» та ін.), історичні романи Леся Качковського «Вибір князя Аскольда», «Олег – імператор русів», «Рюрик із роду Ск'ельдунгів», романи Оксани Зененко «Останній лицар гетьмана», «Таємна місія гетьмана». Усі вони зможуть повністю змінити наші уявлення про славне минуле українського народу. Творити і/або руйнувати міфи – основне завдання історичних творів, переконаний В. Шовкошитний. І презентовані книги саме цю функцію і виконують – руйнують міф про меншовартість українців, який нав'язували століттями загарбні сусіди, натомість творять міф про героїв свого часу, які бились за землю, на якій жили. На затишному подвір'ї читались вірші, звучала класична музика. Відповідна атмосфера створювала затишок і спокій для відвідувачів заходу (Library of Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav, 2022).

Вірші – це ліки, які допомагають активізувати мізки й душу. Із кожним новим написаним словом відбувається відчуття очищення. Творчість фіксує рефлексії, події, втілюючи їх у слова. Це є своєрідна гімнастика для пам'яті, а також підтримка інтелектуальної активності, яка позитивно впливає на психічне здоров'я людини. Невеликі вірші легко вивчати напам'ять.

Як пахне Мир? Пахне травою,
Ароматом бузковим, дощем веселковим!
Як Мир упізнати? Спокійним, затишним
Дзвінким, голосистим і сонячно чистим!

(Ольга Шкира, 20. 07.2022 р.)

НАМАЛЮЮ

Словесно намалюю побачення з красою,
У павітрах духмяних відчую насолоду,
Торкнуся подумки глибин, в собі відкрию,
Бентежний стан, ранкову прохолоду...

(Ольга Шкира, 26.06.2022)

СОНЦЕ

Сонце сідає за обрій,
Ховається в схилах полів,
Здається, нічого й не треба,
Спокій чарує у сні.

(Ольга Шкира, 29.09.2022 р.)

ПРОМЕНІ

Промені сонця сягають землі,
Дотиком саява грайливі в теплі,
В урочистій тиші видніють з-за хмар,
Мінливі, цнотливі, як сонячний дар.

(Ольга Шкира, 05.08.2022 р.)

ТУМАН

Окутує туман луги вечірні
Після дощу у літню пору,
Ховають таїну луги молочні,
Холодні зорі споглядають наготу.

(Ольга Шкира, 06.08.2022 р.)

Віршування – це своєрідний тип мови, в якому є ритм і рима. Призначення авторів поетичної творчості – донести частину емоцій до людей. А бібліотекарі, при організації різноманітних творчих заходів, добре знають, що читання поезій вголос, інтонаційно, виразно, приносить, задоволення та радість (Shkyra, 2022).

КРАЇНА УКРАЇНА

Україна – це країна сонячного світла,
Край духовних цінностей і знань,
Край, який гартується в години лихоліття,
Захища кордони без вагань.
Міць, незламність – це найбільша сила,
Долею плекається у спадок поколінь,
Україна – це країна, що дає нам крила,
Волею і Духом підніма з колін!

(Ольга Шкира, 31.03.2022)

...І день у день, і з ночі в ніч, сини боронять Батьківщину...
Нас розтинають на шматки... кати зламати хочуть волю,
А ми не звали вас сюди, на нашу землю...наше поле...
...І встане ця земля з колін...ми відбудуємо державу,
І вся Європа... увесь світ... нам скаже: «Україні Слава!

(Novorodovska, 2022)

Висновки

Створення авторських поезій, в т.ч. аматорських текстів, дає можливість фантазувати, розвивати свої приховані здібності та долучатись до читання й спілкування з іншими однодумцями. Це яскраво продемонстровано в творчості воєнного часу студентами, викладачами, бібліотекарями.

Аматорське поетичне самовираження українських бібліотекарів двоаспектне. По-перше, це особисте створення креативного поетичного заходу, до якого можна долучати не одне коло людей з творчою іскрою – поетів, письменників, художників... По-друге – це також здатність дослухатись до свого внутрішнього Я, домовлятися з собою, рефлексувати біль крізь змістовні рядки своїх творів.

Окрім віршів, під час 200 днів війни, було також створено багато малюнків, в т.ч. як візуальне доповнення поетичної творчості.

Кожна творча людина показує біль у своєму, доступному саме їй форматі. У такий спосіб самоцілення людина стає спокійнішою, відновлює душевну атмосферу, зустрічається зі своїм внутрішнім «Я».

REFERENCES

- Library of Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav. (2022, June 29). *Ekochytalnia v «Narodnomu muzei»: berehyni knyhy universytetu zustrilysia z pysmennykom ta vydavtsem Volodymyrom Shovkoshytnym*. Retrieved from <https://library.uhsp.edu.ua/2022/06/29/ekochoytalnia-v-narodnomu-muzei-berehyni-knygy-universytetu-zustrilysia-z-pysmennykom-ta-vidavtsem-vo> (in Ukrainian)
- Dobko, T. (2022, November 2). *Vesna proishla bez vidchuttia vesny, I osin yde tak samo nache povz*. Facebook. Retrieved from <https://www.facebook.com/tetiana.dobko/posts/pfbid0384473n1Pz6bvWM31ap1PG6Fg5RHaWqmnTTA6TVS7xhjFpyRKYVdeU6n7hkQd89tZl> (in Ukrainian)
- Doliana. *Nabutysia z toboiu...* (2019). Kyiv, Ukraine: Vydavnytstvo Liudmyla (in Ukrainian)
- Dolmatova, N. (2022). Ya viriu v Boha. In T. O. Kolesnykova, & N. I. Dolmatova. (Comp.). *DIIT sonnets: poem almanac* (p. 97). Dnipro, Ukraine: Ukrainian State University of Science and Technology. Retrieved from <http://omp.diit.edu.ua/index.php/main/catalog/book/8> (in Ukrainian)
- Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. (2022a, April 6). «*V moii dushi shche dosi liutyi*»: *dobirka novykh poezii skovorodynivtsiv napysanykh u viiskovyi chas*. Retrieved from <https://uhsp.edu.ua/2022/04/06/v-moyij-dushi-shhe-dosi-lyutyj-dobirka-novyh-poezij-skovorodynivciv-napysanyh-u-vijskovyj-chas/> (in Ukrainian)
- Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. (2022b, June 7). *U Pereiaslavi prezentuvaly khudozhnij albom «Zakvitchana Ukraina». Yoho spivavtorkoiu ye dyrektorka biblioteki Olha Shkyra*. Retrieved from <https://uhsp.edu.ua/2022/06/07/u-pereiaslavi-prezentuvaly-hudozhnij-albom-zakvitchana-ukrayina-jogo-spivavtorkoyu-ye-dyrektorka-biblioteki-olga-shkyra/> (in Ukrainian)
- Khilobochenko, N. (2022, September 25). *My b zahynuly, koly b ne hynuly*. Facebook. Retrieved from <https://www.facebook.com/nhilobochenko> (in Ukrainian)
- Kolesnykova, T. (2016). *Universytetska biblioteka: stvoriuiemo prostir uspikhu* [The University Library: Create a Space of Success]. *University Library at a New Stage of Social Communications Development. Conference Proceedings*, 3, 128-135. doi: <https://dx.doi.org/10.6084/m9.figshare.4263314> (in Ukrainian)

CHANGING ROLES: FROM INFORMATION PROVIDERS TO EDUCATORS

- Kolesnykova, T. O., & Dolmatova, N. I. (Comp.). (2010). *DIIT sonnets: poem almanac*. Dnepropetrovsk, Ukraine: Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan. Retrieved from <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/3612> (in Ukrainian)
- Kolesnykova, T. O., & Dolmatova, N. I. (Comp.). (2022). *DIIT sonnets: poem almanac*. Dnipro, Ukraine: Ukrainian State University of Science and Technology. Retrieved from <http://omp.diit.edu.ua/index.php/main/catalog/book/8> (in Ukrainian)
- Kuzmytska, I., & Shkyra, O. (2021). *Zakvitchana Ukraina*. Albom. Pereyaslav, Ukraine: Fokus-Media. (in Ukrainian)
- Malimon, V. I. (2022, July). Ekzystentsiina samotnist ta kreatyvnist liudyny v umovakh viiny. In *Psychological problems of creativity: Proceedings of the XXII International Scientific and Practical Conference* (pp. 156-160), National Academy of Educational Sciences of Ukraine. Kyiv, Ukraine. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/732852/> (in Ukrainian)
- Ortega y Gasset, J. (2014). *Ensimismamiento y alteración. Meditación de la técnica y otros ensayos* [Self-absorption and alteration. Meditation on the technique]. Madrid, Spain: Alianza Editorial Sa. (in Spanish)
- Novorodovska, N. (2022, April 6). ... *I den u den, i z nochi v nich, syny boroniat Batkivshchynu*. Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav. Retrieved from <https://uhsp.edu.ua/2022/04/06/v-moyij-dushi-shhe-dosi-lyutyj-dobirka-novyh-poezij-skovorodynivziv-napysanyh-u-vijskovyj-chas/> (in Ukrainian)
- Shkyra, O. (2022, October 7). *Kraina Ukraina*. [Video]. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=5lb7QRY9nHU&list=PL5JyULThzcTR2l4XPvhAYeOAhFR1WNVzw&index=32> (in Ukrainian)

Received: 12.08.2022

Accepted: 18.12.2022